

בעצרת דבעינן נמי לכם

מאי טעמא יום שניתנה בו תורה. כבר דיברנו בזה מפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע על שני הפסוקים כתיב (דברים ט"ז, ח) 'עצרת לה' אלהיך וכתיב (במדבר כ"ט, ל"ה) 'עצרת תהיה לכם. חציו לה' וחציו לכם או כולו לה' וכו' עיין שם. ובאמת נאמר השני פסוקים בשני מקומות שונים. בשביעי של פסח נאמר לה' אלהיך ובשמיני עצרת נאמר תהיה לכם. ועל פי פשוט למדו בגזירה שוה ליתן האמור של זה בזה. ולהבין למה לא נאמרו שניהם במקום אחד. אולם כי באמת בחג המצות המצוה הוא על הלבוש דייקא להיות כולו לה' לצמצם את עצמו מהנאות עולם הזה בפועל באכילת לחם עוני. ובחג הסוכות שהוא זמן שמתחננו היינו שעל הלבוש יהיה בחינת לכם. ועל זה הוא הלימוד ליתן האמור של זה בזה היינו שבחג המצות יהיה הלה' גם כן בבחינת לכם היינו שגם הגוף יהנה וירגיש חיות מהקדושה כמו מעניני עולם הזה ובחג שמיני עצרת יהיה הלכם גם כן לה' היינו שגם כל הנאות העולם הזה יהיה רק בלתי לה' לבדו. ועל זה רמזו חז"ל הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם שיהיה הלכם גם כן לה' מאי טעמא יום שניתנה בו תורה. כי על ידי כח התורה נשפע החיות על כל הנבראים שבעולם הזה מדומם צומח חי מדבר שכל פעולתם רק לעשות רצון קונם כדאיתא בגמרא (חולין ד'). בנהר גינאי שאמר אני הולך לעשות רצון קוני היינו בלי בחירה מצידו. וכמו שהיה בבחינה זו בראשית הבריאה אשר עשה האלהים האדם ישר והיה אצלו כל ענין אכילה ותענוגי עולם הזה במצות עשה כמו שנאמר (בראשית ב', ט"ז) ויצו ה' אלהים מכל עץ הגן אכול תאכל.

ובזה יובן גם כן אומרם ז"ל (פסחים שם) מר בריה דרבינא הוה יתיב בתעניתא כולה שתא בר מעצרתא ופוריא וערב יום כיפור. ואיתא בתוס' (ברכות מ"ט: ד"ה א') שהיה תענית חלום ולכן גם בשבת ויום טוב אף על פי שהמצוה הוא בעונג ושמחה מותר לישב בתענית מאחר שיש לו מזה יותר עונג ושמחה. וזולת כפורים שנאמר בו לשון משתה ובערב יום הכפורים האכילה דייקא נחשב לתענית כאומרם ז"ל (יומא פ"א: א') כאילו התענו: תשיעי וכו' ובעצרת זמן שניתנה בו תורה האכילה הוא כקרבן שזהו הוא עיקר של כוונת התענית כאומרם ז"ל (ברכות י"ז.) קרבן. וזה נמצא מפורש באכילת תלמידי חכמים המביא דורון לתלמיד חכם כאילו הקריב ביכורים (כתובות ק"ה:) והרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין (יומא ע"א.) וכמו שנאמר (מלכים ב' ד', ט') איש אלהים עובר עלינו תמיד ודרשו מזה (ברכות י"ז:) כל המארח תלמיד חכם בביתו כאילו הקריב תמידין. ולכן בשלשה זמנים האלו אסור אף תענית חלום כנ"ל:

10. כה מורה שלח פה

לא היה להם עוד. והיה זאת עצתם לקשר עצמם בה' יתברך על ידי השנייה היינו לעזוב את עצמם עם כל כוחותם על ה' יתברך. והוא עוד מדריגה יותר עליונה מיגיעה בתורה שבעל פה בפועל. והיינו מי שנקרא ידיד ה' כמו שנאמר על דור המדבר (שם) זכרתי לך וגו' אהבת כלולותיך. וכמו שנאמר בשלמה המלך ע"ה שנקרא ידידיהו' אהבו (שמואל ב' י"ב, כ"ה) והוא אמר שראו לכם משכימי קום וגו' אוכלי לחם העצבים היינו היגיעה בפועל בתורה שבעל פה נקרא אוכלי לחם של תורה בעצב. כי כן דרך היצר הרע להכניס בזה עצב ורפיון ידים בלב האדם מחמת שנצרך יגיעה גדולה ומנוחה לא ימצא. ועל זה התפלל יעבץ לאלהי ישראל לבלתי עצבי שלא ישגבני יצר הרע מלשנות כדאיתא בגמרא (תמורה ט"ז.). רק כן יתן לידידו שנה היינו מי שהוא ידיד ה' יזכה לזה הבחינה על ידי השנייה כמו שנאמר בו (מלכים א' ג', ט"ו) ויקץ שלמה והנה חלום שהיה צפור מצויץ ויודע מה מצויץ (שיר השירים רבה א', ט') ונאמר (במלכים שם) ויעש משתה לכל עבדיו ואמר (במדרש שם) מכאן שעושיין סעודה לגומרה של תורה. וכן מציינו ביעקב אבינו ע"ה (בראשית כ"ח, י"ב) ויחלום והנה ה' נצב עליו וגו' וזה היה מדריגת דור המדבר קודם מתן תורה היינו דביקות בה' יתברך בהשנייה על ידי מראה החלום כמו שנאמר (במדבר י"ב, ו') אם יהיה נביאכם במראה אליו אתודע בחלום יאדבר בו. ובשעת מתן תורה עצמו הגיעו למדריגת משה רבינו ע"ה שנאמר בו (שם, ח') פה אל פה אדבר בו וכמו כן נאמר בס (דברים ה', ד') פנים בפנים דיבר ה' עמכם וגו'. ובזוה"ק בהקדמה (ח.) נזכר דבעי ללמוד תורה נביאים וכתובים. הוא ענין אחר כדי לתקן תכשיטי כלה על ידי עשרים וארבעה ספרי תורה כידוע. אמנם לתכלית הטהרה הוא על ידי תורה שבעל פה דייקא כנ"ל:

[א] איתא במגן אברהם (סימן תצ"ד) על המנהג להיות נייעורים בליל שבועות כדי לתקן מה שהיו אבותינו ישנים אז קודם מתן תורה כדאיתא במדרש (שיר השירים א', י"ז) ופרקי דרבי אליעזר (פרק מ"א.) ובאמת לא נראה מדברי המדרש שהיה בזה שלא כהוגן מה שהיו ישנים. ובזוה"ק (ח"ג צ"ז:) איתא כד מטי לההוא ליליא ליבעי למלעי באורייתא ולנטרי דכיה עילאה. ואורייתא דבעי למלעי אורייתא דבעל פה בגין דיתדכין כחרא ממבועא דנחלא עמיקא. ונראה מזה שענין הטהרה של לילה זו נגמר על ידי תורה שבעל פה והוא על דרך מאמר חז"ל (ברכות ט"ז.) על פסוק (במדבר כ"ד, ו') כנחלים נטיו כאוהלים נטע ה' מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה כך אוהלים של תורה מעלין מטומאה לטהרה. ואוהלים של תורה כוונתו ביחוד על תורה שבעל פה שאינו נקנה באדם עד שכל העולם הזה הוא כאוהל ארעי אצלו כאומרם ז"ל (ברכות ט"ג:) על פסוק (במדבר י"ט, י"ז) אדם כי ימות באוהל אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה. וכדאיתא בתנחומא (פרשת נח ג') שאין תורה שבעל פה מתקיימין אלא במיעוט תענוגי עולם הזה ובצער ונידוד שינה. ועל זה הוקשו לנחלים המעלין את האדם מטומאה לטהרה היינו כמו הטובל במים המכסים כל גופו כך על ידי שנקבעו דברי תורה בלב ובמוח בתמידות עד שכל שיעור קומתו נטבל במימי הדעת כדאיתא בהרמב"ם (הלכות מקואות פרק י"א הלכה י"ב) ועל זה מרמז בזוה"ק דיתדכין ממבועא דנחלא עמיקא. ועל ידי בחינת בינה שבלב שנקבעים הדברי תורה בלב נפתח לו המקור מרחובות הנהר לטהרת הנפש:

והנה בשנה הראשונה לאחר יציאת מצרים היו מכינים את עצמם לקבלת התורה בכל הכנות הנ"ל לעזוב כל עניני עולם הזה כמו שנאמר (ירמיה ב', ב') לכתך אחרי במדבר היינו מקום ציה ושממה מכל עניני עולם הזה. אמנם בחינת תורה שבעל פה בפועל

במקום ת"י כ"ג באב תרמ"ג

5

עצרת דאית ביה ביטול יצר הרע. ועל דא לא
 כתיב ביה חטאת כשאר זימנין דכתיב חטאת
 לה' וכו'. והיינו דבשעת מתן תורה כתיב
 (תהלים פ"ב, ו) אני אמרתי אלהים אתם ולא
 הווי מיייתי (עבודה זרה ה'). והיינו שהיה מתוקן
 כל פגם הנחש וכיון שנתבטל מלאך המות
 נתבטל גם היצר הרע והוא מלאך המות (כבא
 בתרא ט"ז). וכן איתא במדרש (שיר השירים רבה
 א, ט"ו) בשעה ששמעו ישראל לא יהיה לך
 נעקר יצר הרע מלבם. ואז לא היה כלל הרגש
 הנאת עצמו ואף שלאחר הקלקול חזר יצר
 הרע למקומו מכל מקום בכל שנה כשבא זמן
 זה מתעורר קדושת הזמן זה שהוא ביטול
 השאור שבעיסה. והנשאר הוא רק ממה
 שהשאור משלשה דברים שרובן קשה
 ומיעוטן יפה (בכוכ ל"ד) והיינו מה שצריך
 ויושאר ממנו אף לעתיד וכמ"ש (מדרש הנעלם
 ח"א קל"ח). דאלמלא יצר הרע חדוותא
 דשמעתא לא ליהוי. ומשום הכי ביום זה
 מקריבין חמץ שהוא המיעוטן יפה שנשאר.

וזה הענין דמחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע
 בכל יום טוב דרבי אליעזר סבר או כולו
 לה' או כולו לכם דהיינו מי שיכול שיהיה
 הלכם היינו הנאת הגוף שלו גם כן לשם
 שמים ולא ירגיש הנאת עצמו אז כולו לכם.
 ומי שאינו יכול לכוון שיהיה הנאת הגוף שלו
 גם כן בקדושה יהיה כולו לה' דודאי אין
 הפירוש שהברירה בידו לברור או הנאת הגוף
 או יושב ושונה. ורבי יהושע סבר דכל אחד
 מישראל יכול לאכול ביום טוב בקדושה ורק
 התורה אמרה לחלק חציו לה' וחציו לכם.
 ובעצרת הכל מודים שיכול כל אחד שיהיה
 הנאת הגוף שלו בקדושה שאז מתגלה האור
 מזמן מתן תורתנו שנתבטל השאור שבעיסה
 וכאמור. וזה שאמרו הכל מודים בעצרת
 דבעינן נמי לכם שיהיה הלכם גם כן בקדושה
 מאי טעמא יום שניתנה בו תורה הוא
 ומתעורר בכל שנה שיכול לבטל השאור
 שבעיסה ויהיה הלכם נמי בקדושה:

[ה] איתא בגמרא (פסחים ס"ח:) הכל מודים
 בעצרת דבעינן נמי לכם מאי
 טעמא יום שניתנה בו תורה הוא. ויש להבין
 על פי מה שכתב בלבוש (אורח חיים סימן תר"ע)
 שבפורים שהיה הצלת נפשות והגופים שרצו
 להשמיד ולהרוג קבעו שמחה ומשתה להגוף
 מה שאין כן בחנוכה שהיה הצלה משמד היא
 רק שמחה לנפש ולא לגוף. ואיך יוכן הטעם
 שמפני שניתנה בו תורה שיהיה צריך נמי
 לכם שמחת הגוף. ורש"י פירש שישמח בו
 במאכל ומשתה להראות שנות ומקובל יום
 שניתנה בו תורה. גם זה צריך להבין דזה
 היה שייך אם היה משמח מעצמו אבל מאחר
 שיש בו מצוה דבעינן לכם אין בו הוראה
 וראיה שנות ומקובל עליו שהרי מוכרח
 לקיים המצוה.

אך הענין על פי מה שאמרו הכל מודים
 בשבת דבעינן נמי לכם דכתיב (ישעיה
 נ"ח, י"ג) וקראת לשבת עונג והיינו כיון
 שבשבת מתוספין נשמתין נשמתא דכל
 שלימו בה כדוגמא דעלמא דאתי (זוהר ח"ב
 פ"ח:) שאז יהיה התיקון בשלימות שלא ירגיש
 עוד הנאת הגוף. והמצוה הוא וקראת לשבת
 עונג שיענג רק הנשמה יתירה שנקראת שבת
 ומתענגת מעינוגי שבת כמ"ש בזוה"ק (שם
 ר"ד:) וכמו שאמרנו בדקדוק לשון הגמרא
 (שבת ק"ח.) המענג את השבת ולא אמרו
 המתענג בשבת או המענג עצמו בשבת ואף
 שכתב האר"י ז"ל דאף אכילה להנאת הגוף
 בשבת הוא גם כן בקדושה. מכל מקום שבת
 המענג את השבת הוא רק כשמכוון לשם
 שמים לענג הנשמה יתירה וזהו וקראת לשבת
 עונג. והכל מודים דבעינן לכם היינו שהלכם
 הוא גם כן בקדושה. וביום טוב גם כן
 הסעודה נקרא סעודתא דמלכא שהוא כמו
 קרבנות דכתיב (כמדבר כ"ח, ב') לחמי לאשי,
 לחם אלהיהם (ויקרא כ"א, ו'). ומכל מקום כל
 שאור וכל דבש לא תקריבו כיון שיש עוד
 שאור שבעיסה שיוכל לכוון להנאת עצמו
 משום הכי נאסר להקריב חמץ. מה שאין כן
 בעצרת דאיתא בזוה"ק (רעיא מהימנא ח"ג צ"ז):
 ובקרבנא דעומר אתבטל יצר הרע דעורא
 מאשת חיל וכו' ובגין כך איקרי בגוונא דא